

21.11.2024 Kõpu, Viljandimaa

Maaelukomisjon

Lossi plats 1a, 15165 Tallinn
maaelukomisjon@riigikogu.ee

Keskkonnakomisjon

Lossi plats 1a, 15165 Tallinn
keskkonnakomisjon@riigikogu.ee

AVALIK PÖÖRDUMINE EESTI KARJAKASVATUSE PÄÄSTMISEKS

Lugupeetud Maaelukomisjon ja Keskkonnakomisjon,

I. FAKTILISED ASJAOLUD

1. Ettevõtja Tiit Soa omandis on kaks mahepõllumajandusettevõtet, Kihusalu talu FIE (registrikood 11349728) loodud 07.03.2007 ja Aberdeenland OÜ (registrikood 12457070) loodud 18.04.2013 (edaspidi koos nimetatud *Ettevõtted*). Ettevõtete peamine tegevussuund on lihaveisekasvatuse, lisaks kasvatatakse maheteravilja.
2. Tiit Soa alustas veisekasvatust tühjalt kohalt nullindate alguses, mis sisuliselt tähendab, et Ettevõtted on ehitatud üles 25 aasta jooksul nullist, omamata kolhooside ja erastamise pärandit. Ettevõtted omavad tänasel päeval kaasaegset tehnikat ja tegutsetakse Soomaal ja selle ümbruses 1200+ ha põllu- ja püsirohumaal, millest sajad hektareid on Soomaa rahvusparkis paiknevad poollooduslikud kooslused (PLK), kus ollakse suurel pinnal tegev alates 2012 aastast. Rohkem kui kümne Soomaa tegutsemisaasta jooksul on rahvusparkis taastatud rohkem kui 100 hektarit PLK alasid ja luhahainamaadel, mis enne Ettevõtete kasutusse tulekut olid valdavalt kehvast seisukorras, on liigirikkus oluliselt taastunud. Kuidagi ei saa alahinnata ka RMK panust, kes on tingimuste parandamiseks investeerinud luhtade taastamisse, teede, truupide ja sildade ehituseks sadu tuhandeid eurosid, millest saadav kasu mitte ainult Ettevõtted vaid ka kohalikud ja kõik rahvusparki külastavad inimesed, kes kasutavad neid samu teesid, sildu, jne. Loodusväärtusena tuleb märkida, et luhtadel kasvab taas palju rohkem erinevaid (sh haruldasi) taimi, tagasi on tulnud palju putukaid, rukkirääk, kotkad, jne, muutes luhahainamaad uuesti suureks liigirikuse allikaks. Tuleb märkida, lepinguga kaetud ja taastamistöõde järjekorras on veel ca 56 ha Soomaa luhahainamaasid.
3. Ettevõtetes kasvab sõltuvalt noorkarja suurusest 500+ lihaveist, kuuludes nii Eesti suurimate lihaveise karjade hulka. Ettevõtted realiseerivad igal aastal läbi Eesti lihatööstuste suure koguse lihaveiseid, andes nii olulise panuse Eesti lihatööstuse

arengusse ja Eesti toidujulgeolekusse. Samuti soetavad Ettevõtted igal aastal Eesti edasimüüjatelt sadade tuhandete eurode eest lihavedele söödavarumise tehnikat ja loomade kasvatamiseks ning karjatamiseks vajaminevaid tarvikuid, mineraale, jne.

4. Karjatamiseks on Ettevõtted rajanud kümneid kilomeetreid elektrikarjuseid.
5. Ettevõtted (nii nagu valdav, et mitte öelda kõik Euroopa liidu põllumajandusettevõtted) taotlevad PRIA mahe- ja PLK põllumajandustoetusi, mis on seotud loomühikutega, st toetused on tootmispõhised.
6. Euroopa liidu tasemel on reguleeritud püsirohumaade üles harimine st liigirikuse tagamiseks ei tohi põllumajandustootjad püsiruhumaasid üles harida.
7. **Eesti riik on võtnud endale Euroopa liidu ees kohustuse taastada ja säilitada kümneid tuhandeid hektareid PLK alasid**, mis on ajalooliselt tekkinud karjakasvatuse tulemusena. PLK aladel ka tänasel päeval, karjakasvatamise kõrval, puudub muu majanduslikult tasuv/isemajandav ja liigirikust tagav alternatiiv.
8. Käesoleval 2024 aasta suvel/sügisel on Ettevõtted pidanud silmitsi seisma olukorraga, kus on Soomaal hundirünnakutes kaotanud suures osas käesoleval aastal sündinud (sh suuri, pea poole aasta vanuseid) vasikatest. Sealhulgas on Aberdeenland OÜ huntide rünnakute tõttu kaotanud valdava osa inesteringuna soetatud puhtatõuliste Herefordide mullikate karja sündima pidanud ja vanemate karjade uuendamiseks mõeldud vasikatest. Karja uuendamine on pikaajaline protsess, mil lehm toob esimese vasika alles ca 3 aastat peale sündimist, mistõttu on karja uuendamine saanud tugeva tagasilöögi.
9. Ettevõtted on silmitsi Keskkonnaameti praktikaga et **kui karjamaal ei ole vasika korjust, hundirünnakut ja kadunud vasikat/vasikaid registreerid ei saa**. Aberdeenland kaotas käesoleva aasta septembris Soomaal karjatades kümneid vasikaid [1], kuigi Keskkonnaameti teavitati probleemist ja inspektor käis kohapeal asja uurimas, siis kuna korjuseid ei leitud, Keskkonnaameti poolt kadunud vasikate registreerimist ja hundirünnakute ennetamiseks ühtki tegevust ei algatatud. Novembris ilmses Soomaal teisel karjal veelgi ulatuslikum huntide rünnak, kus murti veelgi rohkem vasikaid [2]. Seega kokku on Ettevõtted Soomaal kaotanud sellises mahus vasikaid, mis on ligilähedal 25% käesoleval aastal sündima pidanud vasikate arvust. Täna on tegelikud vasikate kaod veelgi suuremad, sest vasikaid on kadunud ka väljaspool Soomaat rahvusparki karjatatavatel lehmadel, mistõttu hundikahjud hakkavad varsti lähenema 50%-le ja kuna **tänase päevani Eesti riik probleemiga tõsiselt ei tegele**, see number vaid suureneb.
10. Ettevõtetega ükski riiklik instants lahenduste leidmiseks kontakteerunud ei ole, samas Keskkonnaameti spetsialist on kaudselt läbi ajakirjanduse [2] soovitanud rajada mitme traadiga karjaaedu (olemas riiklik toetus) ja karjatamiseks kasutada karjakoeri.
11. Hundirünnakute kahjude hüvitamine on sätestatud seaduses „*Looma tekitatud kahju hindamise meetoodika, kahju hüvitamise täpsustatud ulatus ja hüvitamise kord ning kahjustuste ennetamise abinõudele tehtud kulutuste hüvitamise täpsustatud ulatus ja kord*“ [3].

12. **Ettevõtetele puudub igasugune selgus, mis mahus ja summas hundirünnakutes hukkunud vasikaid kompenseeritakse, kuidas ja kas üldse huntide rünnakute probleem Soomaal ja sellega piirnevatel aladel, kus Ettevõtted tegutsevad, lahendatakse.**
13. Huntide rünnakud koertele ja kariloomadele on käesoleval sügisel leidnud laialdast kajastamist ka ajakirjanduses [4], [5], [6], [7], [8], sh on leidnud kajastamist ka ühe lambakasvataja lugu, kus Keskkonnaameti poolt nõuetekohaselt 5 traadiga elektrikarjus hunte kinni pidanud ei ole [9]. Omapoolse pöördumise on teinud EPKK [10] ja algust on saanud ka rahvaalgatus [11]. Välja on toodud vaid väike osa lühikesel ajaperioodil ajakirjanduses avaldatud uudistest, mistõttu need ajakirjanduses kajastamist leidnud huntide rünnakud on vaid jääme tipp, tegelik olukord on palju hullem.
14. Huntide küttimise vastu võitleva eestkõneleja lähiaastate tegevus on leidnud kajastamist ajakirjanduses [12], [13] mis jätab selgusetuks huvigrupi kuulujad ja eestkõneleja hariduse, jättes seega mõistmatuks, miks peaks riik neid sesukohti eelistama karjakasvatajate (kes sh tagavad PLK järkusuutliku hooldamise) ja maal elavate ja lapsi ning koduloomi kasvatajate inimeste omadele.
15. Viimastel aastatel on vähenenud nii metskitsede [14] kui põtrade [15] arvukus. Ei ole loogiline väita, et siin puudub seos üha suureneva suurkiskjate populatsiooni ja teisalt üha väheneva metskitse ja põdra populatsiooni vahel. Igapäevaselt põllu- ja rohumaaadel viibijana saan väita, et kitsede ja põtrade arvukus on kukkunud sinna maale, et neid loomi maal ringi liikudes praktiliselt enam märgata ei ole, samas kui hunte näeb iganädalaselt, sh enamikel juhtudel päevasel ajal.
16. **Huntide küttimine tänasel päeval seisab, samas kui load ka avataks, ei aitaks see Ettevõtteid, sest Soomaale ja sellega piirnevale alale, kus Ettevõtted tegutsevad, hundi lubasid ei ole teadaolevalt kavas anda.**

II. HINNANG KUJUNENUD OLUKORRALE

1. Eesti riik on olnud oma senises tegevuses, Soomaal ja selle lähiümbruses, Ettevõtete hundi probleemiga tegeledes teovõimetu. Järgnenud ei ole ühtegi, riikliku instantsi poolt, huntide probleemi leevendavat tegevust, kuigi suuremad probleemid huntide rünnakutega olid Keskkonnaametile teada juba septembris. Sisuliselt on riigi poolt Soomaal ja selle lähiümbruses huntide probleemi eiratud tänase päevani. Veelgi enam, **kuna karjamaadel ei ole vasikate korjuseid, samas on olemas karjakasvatajate (sh sõltumatute kõrvaliste isikute) tunnistused ja lehmadel on tuvastatav äsjane poegimine ja/või imetamine, Keskkonnaamet keeldub hundirünnakuid registreerimast, jättes karjakasvataja ilma nii kahjuhüvitis(t)est kui ka moonutades hundirünnakute tegelikku statistikat.** Vaevalt kujutame ette olukorda, kus keegi käib vargil või tapab kellegi ja sellel on tunnistajad, siis sellist olukorda riiklikud instantsid tuimalt eiraksid, mistõttu Keskkonnaameti tänane tuima panev tegev on sügavalt arusaamatu.
2. Ettevõtted on tänaseks päevaks kaotanud sellise koguse vasikaid, kus loomakasvatuse suund ei ole sisuliselt enam jätkusuutlik. Loomakasvatus on

pikaajaline protsess kus täna tehtud otsustel on oluline kaal tuleviku osas. Piltlikult öeldes on veerand sajandit aastat tagasi loodud ja tänaseks Eesti üheks suurimaks kasvanud lihaveisekari pandud olukorda, kus sellise huntide arvukuse juures ei ole enam võimalik jätkusuutlikult majandada. **Ei ole võimalik pidada üleval lihaveisekarja, kui hundid söövad vasikad ära.**

3. Hundirünnakutega ei ole probleeme vaid Ettevõtetal st probleem on üleriigiline. Kui riik koheselt otsustavalt ei sekku, siis karjakasvatus Eestis hävib ja koos sellega hävinevad ka kümned tuhanded hektarid maailmas ainulaadseid ja ääretult liigirikkaid suure raha ja vaevaga taastatud PLK alasid, sest nende hooldamine ilma kariloomadeta ei ole jätkusuutlik. Kariloomade kasvatamise lõpetamine tähendab välja suremist ka paljudele Eesti lihatööstustele, põllumajandustehnikat ja tarvikuid müüvatele ettevõtetele ning kadunud töökohti maapiirkondades, mis jätab paratamatult suure jälje kogu regionaalpoliitikale. Samuti jääb suur auk riikliku toidujulgeoleku tagamisse, sest kuigi veganite lobbitöö on suur, vaevalt saab ükski tõsiselt võetav riiklik toidujulgeoleku tagamise poliitika olla selline, et tsiviilelanikkond ja armee peab end kriisi/sõja tingimustes üleval taimetoiduga.
4. Keskkonnaameti poolne soovitus 5 traadiga karjaaedade ehitamiseks on sügavalt eluvõõras ja reaalselt teostamatu ning ebapraktiline. Selgitame, et Soomaal (ja ka teiste kaitsealadel) on tavapraktika, et suuremate sademete korral veetasemed veekogudes ja karjamaal muutuvad ööpäevas kümneid sentimeetreid, Soomaa puhul võib ööpäevane veetõus olla isegi rohkem kui meeter (ei ole võimalik eeldada, et sellised tingimused tulevad Keskkonnaametile üllatusena). Sellistes oludes maapinna lähedal paiknevad traadid lähevad lihtsalt vee alla, karjaaiast kaob vool ja elektrikarjus kaotab oma mõtte nii huntide kui veiste tõkestamisel. Isegi suve kõige kuivemal perioodil, kui üleujutuse ohtu ei ole, kaevaks hunt koerlasena end lihstalt aia alt läbi. Alternatiiv oleks siin aia alused betoneerida, aga majanduslikult ja keskkonnavalaselt vaevalt et see oleks realistlik plaan, samuti puudub selliste betoneerimistöode kohta eeldatavalt igasugune mõjuanalüüs. Veelgi enam, eeldatavalt puuduvad igasugused mõjuanalüüsid, kuidas Keskkonnaameti poolt soovitatud 5 traadiga karjaaiad takistavad teiste metsloomade liikumist. Selliste karjaaedade ehitamine tähendaks, Eesti lihaveiste arvukust arvesse võttes, eeldatavalt kogupikkusena rohkem kui tuhande kilomeetri pikkuseid läbimatuid tõkkeid metsloomadele. Siinkohal olgu illustreeriva näitena toodud, et Kihusalu talul on Soomaal kõige pikem karjaaed, mis lookleb jõeäärse luhaheinamaa metsa serva mööda, kogupikkusega ca 7,6 km. Puudub ka arusaam, kas riiklikult on olemas vahendid, et selliseid mastaapseid karjaaedu koos betoneerimistöodega (sh kaitsealadel) üle riigi ehitama hakata. Kui me ei suuda riigina valmis ehitada idapiiri, siis ei ole mõistlik eeldada, et riigil on vahendeid ehitada rohkem kui tuhat kilomeetrit hõlmav hunte kinni pidav karjaaedade taristu. Eesti riik ei saa eeldada, et hunte pidavate mastaapsete karjaaedade ehituse kulu (sh riiklikul kaitsealal riigimaal) saab jätta karjakasvatajate kanda, sest selliste aedade ehitus oleks maailmas erakordne ja Eesti karjakasvatajatel, kelle lihamüügi hind on reguleeritud maailmaturu hinnaga, ei jätku selleks lihtsalt vahendeid.

5. Keskkonnaameti poolne soovitus võtta karja kaitsma karjakoerad on eluvõõras ja mitterakendatav. Jah, karjakoeri on Eesti talukultuuris laste abilistena talude lähedal lammaste karjatamisel kindlasti kasutatud, mida ei saa aga lugeda karjakoerte kasutamiseks nende traditsioonilises tähenduses, nagu kuskil mägistes riikides. Samuti kasutatakse karjakoeri maailmas eelkõige lammaste, mitte veiste karjatamiseks. Maailmas on hulgaliselt eri lambakoerte tõugusid, aga veistekoerte olemasolu tekitab küsimusi, mistõttu karjakoerte kasutamine veiste karjatamiseks on tõsiselt küsitav. Fakt on ka see, et tänasel päeval Eestis puudub igasugune tõsiseltvõetav karjakoerte aretamise, kasvatamise ja kasutamise kultuur ja praktika. Eesti riik ei saa eeldada, et tühjal kohalt tekivad üleöö karjakoerte aretajad, kasvatajad ja koolitajad ning karjakasvatajatel on nende efektiivseks kasutamiseks olemas kompetents. Karjakoeri kasutatakse maailmas eelkõige mägistes piirkondades ja reegline on lambakarjade lähedal ka karjakud. Eestis karjatatakse lihaveseid suures mahus PLK aladel, mis asuvad rahvusparkides liigniisketel aladel, samuti asuvad need alad reeglina eemal inimasustusest ja veiseid käiakse vaatamas kord päevas, mistõttu karjakoerte püsimine karjade juures on küsitav. Samuti on nii Eestis kui maailmas täheldatud, et karjakoerte kasutamine ei ole probleemi lahendamise mõistes hõbekuul, sest üks osa hundikarjast õpib karjakoeri karja juurest eemale meelitama, samas ajal kui teine pool murrab kariloomi. Huntide liigarvukus on riigi poolt loodud probleem, mille lahendusena välja pakutud karjakoerte kaasamist tuleks emsalt riigi poolt mõjuanalüüsina uurida (sh nende kasutamine veisekarjades) ja kui riik on kindel, et see lahendab probleemi, siis tuleks luua riiklik programm karjakoerte aretamiseks, kasvatamiseks ja nende efektiivse kasutamise koolitamiseks koos vastavate toetusmeetmetega. Kõigi selliste kohustuste panemine karjakasvatajate õlule on ebaproportsionaalne ja riik ei saa seda oma karjakasvatajatelt eeldada. Siinkohal ei saa riik kindlasti eirata ka asjaolu, et kogu selle programmiga ollakse jäänud lootusetult hiljaks, sest hundid murravad suures koguses kariloomi igapäevaselt juba täna ja kui huntide arvukust koheselt jõuliselt ei piirata, ei ole karjakoerte programmi reaalse käivitamise ajaks enam karjakoertel kariloomi karjatada, sest karjakasvatajad on juba ammu kas oma tegevuse lõpetanud või läinud pankrotti.
6. Arvestades ülal kahes punktis esitatud argumentatsiooni, on Keskkonnaameti poolt avalikus ruumis jagatud soovitused, rajada mitme traadiga karjaaiad ja võtta kasutusele lambakoerad, avalikkust ja karjakasvatajaid sügavalt eksitavad.
7. Seaduses välja toodud tingimused ja hüvitiste suurus hundirünnakute kahjude kompenseerimiseks, võttes arvesse täna aset leidvaid hundirünnakute mastaape, ei ole enam aja- ja asjakohased. Eesti riik on ise olnud huntide arvukuse reguleerimisel teovõimetu, jagades (avalikus inforuumis) eluvõõraid ja praktikas ebarealistlikke lahendusi koos vastavate mõjuhinnangute puudumisega, lisaks pakkudes ebapraktiliste lahenduste teostamiseks veel alarahastust, mistõttu ei saa riik panna hundirünnakute kahjusid kandma karjakasvatajad.

8. Kuna PRIA mahe- ja PLK põllumajandustoetused on loomapõhised, tähendab huntide läbi loomade kaotus Eesti karjakasvatajatele olulist käibelangust, mis seab Eesti põllumajandusettevõtteid võrreldes teiste EL-i riikide põllumajandustootjatega ebavõrdsesse konkurentsiolukorda. Lihtsustatult öeldes pannakse riigi tegevuse(tuse) tõttu karjakasvatajad olukorda, kus neil ei jätku enam rahalisi vahendeid oma kohustuste täitmiseks. Kaotatud kariloomade tõttu karjakasvatajatel tekivad raskused nende kasutuses olevate püsirohumaade ja PLK alade PRIA hooldustingimuste ja toetusnõuete täitmisel, sest kariloomi kasutuses olevale pinnale lihtsalt ei jätku.
9. Euroopa liidu poolt seatud kohustused püsirohumaade ja PLK-te säilitamiseks on Eesti riigile täitmiseks. Ükski riiklik instants ei ole aga selgitanud, mismoodi kavatakse hakata keskkonناسäästlikult ja jätkusuutlikult hooldama püsirohumaasid ja PLK alasid, kui karjakasvatus Eesist huntide tõttu hävitatakse. Ei ole keskkonnavalaselt rohelisemat viisi luhaheinamaade hooldamiseks, kui seda on karjatamine, samuti puudub tõsiseltvõetav alternatiiv (püsi)rohumaadelt saadava biomassi kasutamiseks muul viisil kui seda on loomasööt.
10. Eesti on õigusriik ja igal inimesel on õigus (avalikus ruumis) oma arvamust avaldada. Samas riik peab riigina toimima ja riiklikku jahindus- ja põllumajanduspoliitikat ei saa reguleerida isikud ja organisatsioonid, kes teevad (avalikus ruumis) võimalikult palju lärmi, samas kelle taust, motiivid ja vastav erialane haridus on ebaselge. Ei ole riigi poolt õige teha otsuseid analüüsivõimatu olukorda tervikuna, st keskkonda, jahindust, põllumajandust, maal elavate inimeste õigusi elada hundiühikute, jne tuleb analüüsida ja arvestada tervikuna. Õigusriigile kohaselt peab keegi hundikahjude eest vastutust kandma ja need karjakasvatajatele reaalseid kahjude mahus ka hüvitama.
11. Hunt on kindlasti Eesti metsades vajalik loom, samas jääb arusaamatuks kuidas riik eelistab ühte looma sedavõrd, et riiklikult ollakse nõus ohverdama teisi metsloomade liike ja takka otsa veel Eesti karjakasvatus. Selline riiklik tegevus(etus) ei ole jätkusuutlik nii metsloomade kui ka rohumaade (sh kaitsealadel olevate PLK alade) liigirikkuse tagamiseks. **Looduslik liigirikkus ja karjakasvatus on ühtne tervik ja selle säilimisel, tuleb vaadata keskkonna ja majanduslikku tausta koos, sest vaid sellisel juhul on tagatud mõlema jätkusuutlikkus.**

III. TAOTLUS

1. Kuna huntide probleem tuleb vaadata keskkonna- ja majandusalaselt koos, siis palume komisjonidel anda konkreetseid ja ammendavaid vastused alltoodud küsimustele:
 - a) Kas Eesti riik kavatses välja selgitada (kui jah, siis mis vormis), kelle tegevuse(tuse) tulemusena oleme jõudnud tänasesse päeva, kus oleme huntide tõttu Eesti karjakasvatuse hävimise koidikul? Loogikal põhineval hinnangul, ilma toimunud analüüsivõimatu ja tehtud vigu tuvastamata/tunnistamata ning uuendusi kaasamata, ei ole võimalik võtta vastu otsuseid, mis tagaksid olukorra lahendamise.

- b) Kas Eesti riik kavatseb muuta hundirünnakute registreerimise praktikat tingimustes kus karjamaal puuduvad korjused? Või on riigi tuim sõnum oma karjakasvatajatele, et vasikate kadumist sellistes tingimustes tuleb hakata esmalt kohtu kaudu tõestama ja hiljem reaalseid kahjusid riigilt samuti kohtu kaudu sisse nõudma?
- c) Kas Eesti riigil on tehtud/plaanis teha mõjuanalüüsid (teiste metsloomade liikumise piiramine ja efektiivsus hundi kinni pidamisel) Keskkonnaameti poolt soovitatud 5 traadiga karjaaedade ehitamiseks Eesti tingimustes? Palume vastavad mõjuanalüüsid avaldada.
- d) Kas Eesti riigil on tehtud/plaanis teha mõjuanalüüsid (karjakoorte Eestis aretamine, kasvatamine ja koolitus ning efektiivne kasutamine lammaste/veiste karjatamisel hundi eemal hoidmiseks) Keskkonnaameti poolt soovitatud karjakoorte kasutamiseks Eesti karjakasvatamise tingimustes? Palume vastavad mõjuanalüüsid avaldada.
- e) Kui ülal punktides c) ja d) välja toodud mõjuanalüüsid on olemas ja näitavad, et asi töötab, või riigil on huntide ohjamiseks parem plaan, siis palume esitada mõju poolest realistlik ja rahastuse poolest teostatav riiklik programm koos ajakavaga, millal Eesti riik seda täitma kavatseb hakata.
- f) Kas Eesti riigil on plaanis muuta tagant järgi hundirünnakute kahjude hüvitamise seadust või nähakse ette eraldi täiendav toetusmeede karjakasvatajate päästmiseks? Kui Eesti riik ei kavatse karjakasvatajatele appi tulla, siis kuidas riigi meelest peaksid karjakasvatajad, kes on kaotanud valdava osa vasikatest/loomadest, suutma ettevõtte(d) sulgemisest ja/või pankrotist päästa?
- g) Kuna mahe- ja PLK põllumajandustoetused on loomapõhised, siis kas ja kuidas Eesti riik kavatseb hüvitada karjakasvatajatele huntide läbi kaotatud loomadest tuleneva põllumajandustoetuste vähenemise? Kuidas riik kavatseb aidata karjakasvatajaid, kes huntide tõttu on pandud olukorda, kus neil ei jätku püsirohumaade ja PLK alade PRIA hooldustingimuste ja toetusnõuete täitmiseks piisavalt loomi?
- h) Kas Eesti riik saab anda karjakasvatajatele, kelle karjakasvatus ei ole huntide tõttu enam jätkusuutlik, õiguse tegevussuuna muutmiseks harida üles püsirohumaad? Kui riik sellist õigust anda ei saa, siis millist majanduslikult jätkusuutlikku põllumajandustegevust peaksid (endised) karjakasvatajad püsirohumaadel jätkama?
- i) Kuidas Eesti riik kavatseb tagada püsirohumaade ja PLK-te majanduslikult jätkusuutliku ja liigirikkust tagava majandamise, sh Euroopa liidu ees võetud riiklikud kohustused, kui karjakasvatus huntide tõttu Eestis on hävitatud?
- j) Kas on olemas mõjuanalüüsid (sh mida see tähendab Eesti maksumaksjatele), kuidas Eesti riik tagab püsirohumaade ja PLK alade kohustuste täitmise Euroopa liidu ees kui karjakasvatus on Eestis huntide tõttu hävitatud? Palume vastavad mõjuanalüüsid avaldada.
- k) Kas on olemas mõjuanalüüsid, mida tähendab karjakasvatuse hävimine Eesti põllumajandusele tervikuna (sh lihatööstused, masinamüüjad, jne) ja

mida see tähendab Eesti maaelule ja eestluse aluseks olevale talukultuurile?
Palume vastavad mõjuanalüüsid avaldada.

- l) Kuna kell kahjuks tiksus armutult karjakasvatajate kahjuks, siis palume selgitada, **mis saab järgmisel aastal, st kas, mida ja kudas võtab Eesti riik ette (sh Soomaal ja selle ümbruses Ettevõtete tegevusalas), et karjakasvatajad saaksid kindluse, et uuel aastal uus generatsioon kariloomi ei langeks huntide toiduroaks?**

Lugupidamisega,

Kihusalu talu
Aberdeenland OÜ
Tiit Soa

E: kihusalu.talu@gmail.com

M: +372 55632638

Teadmiseks:

Keskkonnaamet: info@keskkonnaamet.ee, rainer.vakra@keskkonnaamet.ee

Eesti Vabariigi Valitsus: kristen@reform.ee, yoko.alender@kliimaministeerium.ee,
minister@agri.ee

Riigikogu fraktsioonid: eesti200@riigikogu.ee, keskfr@riigikogu.ee, EKREfr@riigikogu.ee,
reformfr@riigikogu.ee, isamaa@riigikogu.ee, sotsiaaldemokraadid@riigikogu.ee,

RMK: kristjan.tõnisson@rmk.ee, kaupo.kohv@rmk.ee, viljandimaa@rmk.ee

Eesti Lihaveisekasvatajate Selts: eesti.lihaveis@gmail.com, jane.mattik@gmail.com

Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liit: kontor@lammas.ee

MTÜ Liivimaa Lihaveis: airi@liivimaalihaveis.ee

EPKK: kerli.ats@epkk.ee, ragnar@epkk.ee

Sakala: sakala@ajaleht.ee

ERR: err@err.ee

Viited

1. <https://sakala.postimees.ee/8105917/hundid-on-talunikul-tanavu-ara-soonud-ule-20-vasika> (21.11.2024)
2. <https://sakala.postimees.ee/8130507/mitukummend-vasikat-murdnud-hundid-ajavad-inimestele-hirmu-nahka> (21.11.2024)
3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/106022024021>
4. <https://parnu.postimees.ee/8126771/hundid-viisid-koduhoovist-koera> (21.11.2024)
5. <https://sakala.postimees.ee/8129387/jalle-murdsid-hundid-koduouel-oleva-koera> (21.11.2024)
6. <https://sakala.postimees.ee/8129564/jalle-hunt-rebis-ketikoera-puruks-verilaskekulas> (21.11.2024)
7. <https://maaelu.postimees.ee/8130659/hundid-murdsid-parnumaa-farmis-asjasundinud-vasika> (21.11.2024)
8. <https://www.ejs.ee/laanemaal-murdsid-hundid-vasika/> (21.11.2024)
9. <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120330942/hundid-kaevasid-end-nouetekohasest-aiast-labi-ida-viru-taluniku-lammastest-ei-jaanud-alles-midagi> (21.11.2024)
10. <https://www.pollumajandus.ee/uudised/2024/11/13/epkk-kas-muutuste-hinnaks-on-esimene-kiskjarunnakute-ohvriks-langenud-laps> (21.11.2024)
11. <https://rahvaalgatus.ee/initiatives/1257-p%C3%B6%C3%B6rdumine-suurkiskjate-arvukuse-kontrolli-alla-saamiseks> (21.11.2024)
12. <https://virumaateataja.postimees.ee/8135511/hundikaitsja-eleri-lopp-on-korraldanud-valismaalastele-karu-ja-podrajahte> (21.11.2024)
13. <https://sakala.postimees.ee/8137837/huntide-kaitsja-eleri-lopp-kui-loomasobralik-on-peremees-kui-oma-koera-ketis-hoiab-kas-koer-on-huntidele-soodaks-pandud> (21.11.2024)
14. <https://keskkonnaagentuur.ee/uudised/suurkiskjate-arvukus-viimase-kumnendi-rekordtasemel-kuid-metskitsel-oluliselt-langenud> (21.11.2024)
15. <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120326113/alles-vaid-7000-isendit-eesti-potrade-arvukus-on-drastiliselt-vahenenud> (21.11.2024)